

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

**Випуск 31
Книга 2**

Рівне – 2019

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії : Зб. наук. пр. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 31. Кн. 2. Рівне: РДГУ, 2019. 187 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан – кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне)

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила – кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій – кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне)

Редакційна рада:

Давидюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Жарна Криштоф – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м. Жешув, Республіка Польща)

Киридон Алла – доктор історичних наук, професор (м. Київ)

Троян Сергій – доктор історичних наук, професор (м. Київ)

Фісанов Володимир – доктор історичних наук, професор (м. Чернівці)

Шугаєва Людмила – доктор філософських наук, професор (м. Рівне)

Члени редколегії:

Галуха Любова – кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне)

Жилюк Сергій – доктор історичних наук, професор (м. Остріг)

Майзнер Роберт – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м. Ченстохова, Республіка Польща)

Соммер Ханна – доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор (м. Жешув, Республіка Польща)

Степанков Валерій – доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський)

Стоколос Надія – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Чухліб Тарас – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник (м. Київ)

Швецова-Водка Галина – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Шеретюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 10 від 28 листопада 2019 р.

**Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ №15857-4329Р**

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України «Про державну реєстрацію періодичних видань» часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» визнано фаховим виданням у галузі історичних наук (наказ № 820 від 11.07.2016 р.)

ISSN 2519-1942

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Пластова, 31,
Факультет історії, політології та міжнародних відносин РДГУ,
isf_rdg@ukr.net
<http://fipmv.rv.ua/>

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2019

**РАДЯНСЬКА ПОВСЯКДЕННІСТЬ З УКРАЇНСЬКОЮ ОЗНАКОЮ:
ІСТОРІОГРАФІЯ ПИТАННЯ**

Оксана Гуменюк

Рівненський державний гуманітарний університет (Рівне, Україна)

e-mail:gioks@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6639-7325>

Стаття розкриває основні складові історіографічного пласту досліджень історії повсякдення. Метою дослідження є аналіз історії повсякдення в радянській Україні в нерозривному поєднанні з загальнорадянському ідеологічному курсі. При цьому робиться акцент на суто українській складовій радянської історії. Автор проводить аналіз праць вітчизняних та зарубіжних дослідників, які присвятили свої доробки вивченню історії радянської повсякденності. Проводиться реконструкція радянських реалій побудованих на основі праць як радянських, так і зарубіжних дослідників.

Ключові слова: повсякденність, історіографія, комунізм, ідеологія, радянська людина, атеїзм, СРСР, соціальна історія.

Oksana Gumeniuk. SOVIET ADMINISTRATION WITH UKRAINIAN SIGNAL: HISTORIOGRAPHY OF THE QUESTION

The article reveals the main components of the historiographic layer of studies of the history of everyday life. The aim of the study is to analyze the history of everyday life in Soviet Ukraine in inseparable combination with the general Soviet ideological course. This focuses on the purely Ukrainian component of Soviet history. The author analyzes the works of domestic and foreign researchers who have devoted their work to the study of the history of the Soviet everyday life. The reconstruction of Soviet realities based on the research of both Soviet and foreign researchers is under way. Everyday life of man is inextricably linked with the sense of the fluidity of time. Everyday life is "soaked" by the time so much that it is ignored in the analysis of the history of everyday life; it is made up of brackets, depicting a nearly static picture of the past. It is this approach that allowed the 1960–1970's to separate the subject of the everyday history from the eventful, fleeting history. The same time, so that together with the events of the research of the past does not disappear its own history in its original sense (the story of the past), the scientists went in two ways. Or, significantly expanded the chronological framework of research, thereby returning to the actual history of events (only subjects of research became climate change, forms of management, language, etc.). This application of traditional approaches to the history of everyday life impoverishes this area of research. And it can be overcome due to the organic inclusion in the history of the everyday life of the problem of historical time - the study of what was and how the relations of man and time changed, how the state influenced this sphere, and so on. In Ukrainian historiography, this topic has hardly been studied.

Key words: everyday life, historiography, communism, ideology, Soviet person, atheism, USSR, social history.

Постановка проблеми. Повсякденне життя людини невідривно пов'язане з відчуттямплинності часу. Повсякденність «просякнута» часом настільки, що в аналізі історії повсякденності його ігнорують, виносять за дужки, змальовуючи майже статичну картину минулого.

Наукова новизна роботи полягає в дослідженні історіографії з історії радянської повсякденності на тлі соціальних змін в українському радянському суспільстві.

Виклад основного матеріалу. В основу досліджень з історії повсякденності покладено антропологічний підхід до вивчення минулого. При цьому розглядаються не тільки образ мислення окремих особистостей або груп, моделі соціальної поведінки, але і всі зміни середовища, структури і процеси, які визначають умови людської діяльності і визначають всю організацію суспільного життя. Саме такий підхід дозволив у 1960–1970-х рр. відокремити предмет історії повсякденності від подієвої, швидкоплинної історії. В той же час, щоб разом з подіями з досліджень минулого не зникла власне історія в первісному її розумінні (розповідь про минуле), науковці йшли двома шляхами. Для історичної радянської наукової літератури 1960–1980 рр., було характерним слідування ідеологемі «комуністичного будівництва», в 1970-і рр. модифікованої в концепцію «розвиненого соціалізму». Об'єктивно існуючі побутові проблеми в основному зв'язувалися з «залишками старого в побуті», «порушенням принципів соціалізму» і «капіталістичним оточенням». Крім того, в історичних працях тих років побутова сторона життя суспільства знаходила відображення лише в якості доповнення «великої» історії. Особливістю радянської історіографії було переважно фрагментарний розгляд основних аспектів радянської повсякденності. Безсумнівно, такий підхід заважав аналізу радянської повсякденності, залишав в тіні внутрішні суперечності, властиві радянському суспільству. Основний акцент робився на свідомості радянських трудівників, їх прямої зацікавленості в результатах своєї праці і прагненні в найкоротші терміни побудувати «світле майбутнє». При цьому не можна не визнати, що на рубежі 1970–1980-х років в дослідженнях матеріального добробуту радянських людей намітилося істотне просування вперед, чому сприяла розробка істориками первинних матеріалів бюджетних обстежень сімей робітників і колгоспників [6, 10, 9, 18, 24, 36, 38]. Дослідження радянського повсякдення розгорталося довкола таких аспектів як:

- формування радянського «ландшафту»;
- зміна суспільного телебачення і приватного житлового простору міських жителів;
- якість життя радянської людини;
- гендерні аспекти радянської повсякденності;
- радянське дитинство: школа та дитяча література, дитяче кіно і театр.

Помітним явищем в історіографії епохи «перебудови» стала багатотомна історія радянського робітничого класу, що містить багатий фактичний матеріал щодо змін в побуті, питань харчування робітників, забезпечення їх сімей предметами першої необхідності, житлом і послугами [6, 12].

Історії радянської міської повсякденності, в тому числі розглянутого періоду, присвячена праця Н.Лебіної [22]. Об'єктом її вивчення стають історія

приватного життя, звичаї, одяг. Автор наголошує на необхідності розкрити радянську історію з точки зору «звичайної» людини. Цей підхід відрізняє увагу до процесів повсякденному житті, її характерним, або «знаковим» явищам, в тому числі в сфері зовнішнього вигляду, одягу, дозвілля, здоров'я.

Однак якісно новим етапом у вивченні радянської повсякденності і рівня життя населення СРСР став період кінця 1980-х – початку 1990-х рр. Значний інтерес представляє дослідження Є.Ю. Зубкової про післявоєнний радянському суспільстві. Широке використання листів і спогадів простих громадян дозволило реконструювати радянське життя не тільки із зовнішнього боку, а й очима самих людей того часу [15].

Як і їхні західні колеги, деякі українські історики у пошуках нових підходів до вивчення повсякденності звернулися до мікроаналізу [32, 33, 41, 42]. Інші вчені, залишаючись в цілому в рамках макроісторических підходу, фокусують увагу на якомусь одному явищі повсякденному житті. Наприклад, А.Ю. Давидов, проаналізував феномен «мішочника» в роки воєнного комунізму, поєднавши макроісторичні сюжети і, в першу чергу, продовольчу політику більшовицької влади з замальовками соціального вигляду, що нагадують етнографічні нариси [11].

Дійсно, етнологи і соціологи накопичили великий досвід вивчення повсякденних практик, який в даний час затребуваний історичною наукою. Так, в роботі І.Утехина на основі семіотичного аналізу простору квартири, що знаходяться в ній предметів і меблів, а також бесід з її мешканцями запропонована оригінальна реконструкція світосприйняття мешканців комуналок кінця радянської епохи, з їх поняттями про соціальну справедливість і поведінковими установками [43]. Що ж стосується реконструкції пострадянської повсякденності з суто українським елементом, то сучасні дослідники звернулися до компаративних підходів – порівнюючи життя українця, як центральної фігури, з суто радянськими складовими (атеїзмом, культом партії і т.п.). Зокрема Н.Шліхта виділяє стійкі характеристики традиції як способу трансляції культурної спадщини: вибірковість, повторюваність, дієвість, багатозначність і авторитарність. Мова, зокрема, йде про труднощі збереження традицій фольклору і зниженні популярності свят, пов'язаних з державно-політичними традиціями [49]. Надзвичайно важливою в розрізі вивчення історії української радянської повсякденності постають праці таких українських науковців як Г.Васильчук [5], Н.Гогохія [7], В.Головко [8], О.Колястрок [20]. Не менш важливими є зібрання праць дослідників радянського простору вміщених в матеріалах конференцій, круглих столів і дискусійних семінарів [17, 25, 37].

Все вищесказане дозволяє констатувати той факт, що історія повсякденності не тільки здатна до саморозвитку, а й активно шукає шляхи нової інтеграції. Цілком ймовірно слід очікувати, що на тлі появи численних «нових історій» (нова соціальна, нова локальна, нова культурна, нова політична та ін.) на історичному небосхилі спалахне чергова. І на фоні стрімкого розвитку української історичної науки нові підходи знайдуть своє відображення в працях наших співвітчизників і не лише.

Джерела та література

1. Баран В. Даниленко В. Україна в умовах системної кризи (1946–1980-ті рр.). Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1999. 304 с.
2. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм: в 3 т. Москва, 1986. Т. 1. 198 с.
3. Брусиловська Л. Культура повсякденності в епоху «оттепели»: метаморфози стилю. Москва, 2001. 188 с.
4. Вальденфельс Б. Повсякденність як плавильний тигель раціональності. *Соціо-логіс*. Москва, 1991. Вып. 1. С. 39–51.
5. Васильчук Г. Вивчення «радянської повсякденності» 20-30-х років сучасними російськими істориками: проблеми теорії та методології дослідження. *Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика*. Зб. ст. Вип. 11. Київ: НУ НАНУ, 2007. С. 102–111.
6. Витрук Л. Улучшение социально-бытовых условий жизни трудящихся УССР. Київ: Наукова думка, 1986. С. 180 с.
7. Гогохія Н. Якісні методи дослідження у вивченні радянської повсякденності 1920–30-х рр. *Вісник Луганського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка*. 2007. № 23. С. 109–114.
8. Головка В. «Риба та м'ясо» історії повсякденності: теоретичні засади напрому. *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*: міжвідомчий збірник наук. пр. Вип. 17. Київ: НУ НАНУ, 2007. 494 с. С. 87–101.
9. Гордон Л.А., Клопов Э.В. Социальное развитие рабочего класса СССР. Москва, 1974. 179 с.
10. Градскова Ю. «Обычная» советская женщина: обзор описаний идентичности. Москва, 1999. 155 с.
11. Давыдов А. Нелегальное снабжение российского населения и власть. 1917–1921 гг.: Мешочники. Санкт-Петербург, 2002. 286 с.
12. Дьячков И. Общественное и личное в колхозах. Москва, 1968. 234 с.
13. Захаров А. Традиционная культура в современном обществе. *Социс*. 2004. № 7. С. 105–115.
14. Здравомыслова Е., Темкина А. Кризис маскулинности в позднесоветском дискурсе. *О муже(Н)ственности*: сб. статей / сост. Ушакин С. Москва: НЛЮ, 2002. С. 432–351.
15. Зубкова Е. Послевоенное советское общество: политика и повседневность. 1945–1953. Москва, 1999. 218 с.
16. Ионин Л. Свобода в СССР. Статьи и эссе. Санкт-Петербург, 1997. 184 с.
17. Історія радянської повсякденності: на перехресті джерел. Матеріали Всеукраїнського науково-теоретичного семінару, 14–15 травня 2015 р., м. Вінниця / Ред. кол.: О.А. Коляструк (відп. ред.), Н.В. Жмуд (відп. секретар), Т.Р. Кароєва; Інститут історії, етнології і права Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 156 с. (Повсякдення: візії та смисли).
18. Келембетова В. Утвердження атеїзму в побуті трудящих України. Київ: Наук. думка, 1967. 210 с.
19. Климова С.Г. Стереотипы повседневности в определении своих и чужих. *Социс*. 2000. № 12. С. 21.
20. Коляструк О.А. Предмет історії повсякденності: історіографічний огляд його становлення у зарубіжній та вітчизняній історичній науці. *Український історичний журнал*. 2007. № 1. С. 174–184.
21. Купрін О. Доньці, яка щойно вийшла заміж. *Радянська жінка*. 1985. № 1. С. 24.
22. Лебина Н. Повсякденная жизнь советского города: Нормы и аномалии. 1920–1930 годы. Санкт-Петербург: «Нева»; «Летний сад», 1999. 387 с.
23. Лисак В. Повсякденність українських селян в умовах радянської дійсності 1950–1960-х рр. ХХ ст. Маріуполь, 2013. 323 с.
24. Маейр В. Уровень жизни населения СССР. Москва, 1977. 176 с.
25. Маховська Світлана. Радянська весільного простору: між обрядом і повсякденням. *Радянськість: спроба діагностики крізь призму повсякденності*: збірник матеріалів II Всеукраїнського науково-теоретичного семінару, 7–8 квітня 2016 р., м. Вінниця / Ред.

кол.: О.А. Коляструк (відп. ред.), Н.В. Жмуд (відп. секретар), Т.Р. Кароєва. Вінницький державний педагогічний університет ім. М.Коцюбинського. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. С. 117.

26. Медик Х. Микроистория. *Thesis: теория и история социальных институтов и систем*. Москва, 1994. Т. II. № 4. С. 202.
27. Меерович М. Наказание жилищем. Жилищная политика в СССР как средство управления людьми. 1917–1937. Москва, 2008. 227 с.
28. Мітрошенко Г. Соціальний конфлікт у побуті: автореф. дис. ... канд. філос. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії». Одеса, 2007. 19 с.
29. Народное благосостояние: методология и методика исследования / под ред. Н.М. Римашевской. Москва, 1988. 165 с.
30. Олейниченко Я. Дом в котором мы живем. Київ: Политиздат Украины, 1988. 120 с.
31. Осокина Е. За фасадом сталинского изобилия. Распределение и рынок в снабжении населения в годы индустриализации. Москва, 1999. 193 с.
32. Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х – середина 1950-х рр.): Колективна монографія / Відп. ред. В.М. Даниленко. НАН України. Інститут історії України. [Кн. 2], ч. 3. Київ: Інститут історії України НАН України, 2010. 336 с. (Серія «З історії повсякденного життя в Україні»)
33. Повсякдення ранньомодерної України. Історичні студії: в 2-х т. / гол. ред. В.Смолій; відп. ред. В.Горобець; ред. колег.: Н.Старченко (заст. відп. ред.), Н.Білоус, В.Зема, О.Романова (відп. секр.). Київ, 2012. Т. 1: Практики, казуси та девіації повсякдення. 328 с.
34. Поленина С.В. Советская женщина в обществе и семье. *Роль женщины в современном обществе (К итогам X-летия женщины ООН)*: сб. статей. Ч. II. Москва, 1985. С. 203–218.
35. Пушкарева Н.Л. История повседневности и частной жизни глазами историка. *Социальная история*. Москва, 2003. С. 87–90.
36. Рабочий класс в годы упрочения и развития социалистического общества (1945–1960 гг.). Т. 4. Москва, 1987. 217 с.
37. Радянськість: спроба діагностики кризь призму повсякденності: збірник матеріалів II Всеукраїнського науково-теоретичного семінару, 7–8 квітня 2016 р., м. Вінниця / Ред. кол.: О.А. Коляструк (відп. ред.), Н.В. Жмуд (відп. секретар), Т.Р. Кароєва. Вінницький державний педагогічний університет ім. М.Коцюбинського. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 152 с.
38. Сенявский С. Изменения в социальной структуре советского общества, (1938–1970 гг.). Москва, 1973. 176 с.
39. Соловьева З. Обитатели «ночлежки» и других благотворительных организаций в перспективе социологии повседневности. URL: http://www.indepsocres.spb.ru/sbornik9/9_solov.htm
40. Темкина А., Роткирх А. Советские гендерные контракты и их трансформация в современной России. *Социологические исследования*. 2002. № 11. С. 14.
41. Удод О. Історія повсякденності як провідний напрям української історіографії. *Краєзнавство*. 2010. № 3. С. 6–9.
42. Удод О.А. Історія повсякденності: проблеми методології та джерелознавства. *Історія в школах України*. Київ, 2005. № 4. С. 40–45.
43. Утехин И. Очерки коммунального быта. Москва, ОГИ, 2001. 229 с.

References

1. Baran V. Danylenko V. *Ukraine v umovakh systemnoi kryzy (1946–1980-ti rr.)*. Kyiv: Vydavnychiy dim «Alternatyvy», 1999. 304 s.
2. Brodel F. *Materyalnaia tsyvylyzatsyia, ekonomyka y kapytalyzm: v 3 t.* Moskva, 1986. T. 1. 198 s.
3. Brusylovskaiia L. *Kultura povsednevnyty v epokhu «ottepely»: metamorfozy styliia*. Moskva, 2001. 188 s.
4. Valdenfels B. *Povsednevnyty kak plavylnyy tyhl ratsyonalnostry*. *Sotsyo-lohos*. Moskva, 1991. Выр. 1. S. 39–51.

5. Vasylchuk H. Vyvchennia «radianskoi povsiakdenosti» 20-30-kh rokiv suchasnymy rosiiskymy istorykamy: problemy teorii ta metodolohii doslidzhennia. *Ukraina XX st.: kultura, ideolohiia, polityka*. Zb. st. Vyp. 11. Kyiv: NU NANU, 2007. S. 102–111.
6. Vytruk L. Uluchshenye sotsyalno-bytovykh uslovyi zhyzny trudiashchykhsia USSR. Kyiv: Naukova dumka, 1986. S. 180 s.
7. Hohokhiiia N. Yakisni metody doslidzhennia u vyvchenni radianskoi povsiakdenosti 1920–30-kh rr. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. T.H. Shevchenka*. 2007. № 23. S. 109–114.
8. Holovko V. «Ryba ta miaso» istorii povsiakdenosti: teoretychni zasady napriamu. Problemy istorii Ukrainy: fakty, sudzhennia, poshuky: mizhvidomchyi zbirnyk nauk. pr. Vyp. 17. Kyiv: NU NANU, 2007. 494 s. S. 87–101.
9. Hordon L.A., Klopov Э.В. Sotsyalnoe razvytye rabocheho klassa SSSR. Moskva, 1974. 179 s.
10. Hradskova Yu. «Обычная» sovetskaia zhenshchyna: obzor opysanyi ydentychnosti. Moskva, 1999. 155 s.
11. Davыдов А. Nelehalnoe snabzhenye rossyiskoho naselenyia y vlast. 1917–1921 hh.: Meshochnyky. Sankt-Peterburh, 2002. 286 s.
12. Diachkov Y. Obshchestvennoe y lychnoe v kolkhozakh. Moskva, 1968. 234 s.
13. Zakharov A. Tradytsonnaia kultura v sovremennom obshchestve. *Sotsys*. 2004. № 7. S. 105–115.
14. Zdravomyislova E., Temkyna A. Kryzys maskulynnosti v pozdnesovetskom dyskurse. *O muzhe(N)stvennosti: sb. statei / sost. Ushakyn S*. Moskva: NLO, 2002. S. 432–351.
15. Zubkova E. Poslevoennoe sovetskoe obshchestvo: polityka y povsednevnost. 1945–1953. Moskva, 1999. 218 s.
16. Yonyn L. Svoboda v SSSR. Staty y esse. Sankt-Peterburh, 1997. 184 s.
17. Istoriiia radianskoi povsiakdenosti: na perekhresti dzherel. Materialy Vseukrainskoho naukovo-teoretychnoho seminaru, 14–15 travnia 2015 r., m. Vinnytsia / Red. kol.: O.A. Koliastruk (vidp. red.), N.V. Zhmud (vidp. sekretar), T.R. Karoieva; Instytut istorii, etnolohii i prava Vinnytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu im. M.Kotsiubynskoho. Vinnytsia: TOV «Nilan-LTD», 2015. 156 s. (Povsiakdeniia: vizii ta smysly).
18. Kelembetova V. Utverdzheniia ateizmu v pobuti trudiashchykh Ukrainy. Kyiv: Nauk. dumka, 1967. 210 s.
19. Klymova S.H. Stereotyipy povsednevnyty v opredelenyy svoiykh y chuzhykh. *Sotsys*. 2000. № 12. S. 21.
20. Koliastruk O.A. Predmet istorii povsiakdenosti: istoriohrafichnyi ohliad yoho stanovlennia u zarubizhnii ta vitchyzniani i istorychnii nautsi. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. 2007. №1. S. 174–184.
21. Kuprin O. Dontsi, yaka shchoino vyishla zamizh. *Radianska zhinka*. 1985. № 1. S. 24.
22. Lebyna N. Povsednevnaia zhyzn sovetskoho horoda: Normy y anomalyy. 1920–1930 hody. Sankt-Peterburh: «Neva»; «Letnyi sad», 1999. 387 s.
23. Lysak V. Povsiakdenist ukrainskykh selian v umovakh radianskoi diisnosti 1950–1960-kh rr. XX st. Mariupol, 2013. 323 s.
24. Maeir V. Uroven zhyzny naselenyia SSSR. Moskva, 1977. 176 s.
25. Makhovska Svitlana. Radianizatsiia vesilnoho prostoru: mizh obriadom i povsiakdeniam. *Radianskist: sproba diahnostryky kriz pryzmu povsiakdenosti: zbirnyk materialiv II Vseukrainskoho naukovo-teoretychnoho seminaru, 7–8 kvitnia 2016 r., m. Vinnytsia / Red. kol.: O.A. Koliastruk (vidp. red.), N.V. Zhmud (vidp. sekretar), T.R. Karoieva*. Vinnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet im. M.Kotsiubynskoho. Vinnytsia: TOB «Nilan-LTD», 2017. S. 117.
26. Medyk Kh. Mykroystoryia. *Thesis: teoriia y ystoryia sotsyalnykh ynstitutov y sytem*. Moskva, 1994. T. II. № 4. S. 202.
27. Meerovych M. Nakazanye zhylyshchem. Zhylyshchnaia polityka v SSSR kak sredstvo upravlenyia liudmy. 1917–1937. Moskva, 2008. 227 s.
28. Mitroshenko H. Sotsialnyi konflikt u pobuti: avtoref. dys. ... kand. filos. nauk: spets. 09.00.03 «Sotsialna filosofiia ta filosofiia istorii». Odesa, 2007. 19 s.

29. Narodnoe blagosostoianye: metodolohyia y metodyka yssledovanyia / pod red. N.M. Rymashevskoi. Moskva, 1988. 165 s.
30. Oleinychenko Ya. Dom v kotorom мы zhyvem. Kyiv: Polytyzdat Ukrainy, 1988. 120 s.
31. Osokyna E. Za fasadom stalynskoho yzobylyia. Raspredelenye y rymok v snabzhenyy naselenyia v hody yndustryalyzatsyy. Moskva, 1999. 193 s.
32. Povoienna Ukraina: narysy sotsialnoi istorii (druha polovyna 1940-kh – seredyna 1950-kh rr.): Kolektyvna monohrafiia / Vidp. red. V.M. Danylenko. NAN Ukrainy. Instytut istorii Ukrainy. [Kn. 2], ch. 3. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2010. 336 s. (Seriiia "Z istorii povsiakdennoho zhyttia v Ukraini").
33. Povsiakdennia rannomodernoi Ukrainy. Istorychni studii: v 2-kh t. / hol. red. V.Smolii; vidp. red. V.Horobets; red. koleh.: N.Starchenko (zast. vidp. red.), N.Bilous, V.Zema, O.Romanova (vidp. sekr.). Kyiv, 2012. T. 1: Praktyky, kazusy ta deviatsii povsiakdennia. 328 s.
34. Polenyna S.V. Sovetskaia zhenshchyna v obshchestve y seme. *Rol zhenshchyny v sovremennom obshchestve (K ytoham Kh-letyia zhenshchyny OON)*: sb. statei. Ch. II. Moskva, 1985. S. 203–218.
35. Pushkareva N.L. Ystoryia povsednevnyty y chastnoi zhyzny hlazamy ystoryka. *Sotsyalnaia ystoryia*. Moskva, 2003. S. 87–90.
36. Rabochyi klass v hody uprochenyia y razvytyia sotsyalystycheskoho obshchestva (1945–1960 hh.). T. 4. Moskva, 1987. 217 s.
37. Radianskist: sprba diahnostyky kriz pryzmu povsiakdennosti: zbirnyk materialiv II Vseukrainskoho naukovo-teoretychnoho seminaru, 7–8 kvitnia 2016 r., m. Vinnytsia / Red. kol.: O.A. Koliastruk (vidp. red.), N.V. Zhmud (vidp. sekretar), T.R. Karoieva. Vinnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet im. M.Kotsiubynskoho. Vinnytsia: TOB «Nilan-LTD», 2017. 152 s.
38. Seniavskiy S. Yzmenenyia v sotsyalnoi strukture sovetskoho obshchestva, (1938–1970 hh.). Moskva, 1973. 176 s.
39. Soloveva Z. Obyatately «nochlezhky» y druhykh blahotvorytelnykh orhanyzatsyi v perspektyve sotsyolohyy povsednevnyty. URL: http://www.indepsores.spb.ru/sbornik9/9_solov.htm
40. Temkina A., Rotkyrkh A. Sovetskye hendernye kontrakty y ykh transformatsyia v sovremennoi Rossyy. *Sotsyolohycheskye yssledovanyia*. 2002. № 11. S. 14.
41. Udod O. Istoriia povsiakdennosti yak providnyi napriam ukrainskoi istoriohrafii. *Kraieznavstvo*. 2010. № 3. S. 6–9.
42. Udod O.A. Istoriia povsiakdennosti: problemy metodolohii ta dzhereloznavstva. *Istoriia v shkolkakh Ukrainy*. Kyiv, 2005. № 4. S. 40–45.
43. Utekhyn Y. Ocherky kommunalnogo byta. Moskva, ONY, 2001. 229 s.

УДК 32:94(477)''2018/2020''

ВИСВІТЛЕННЯ ТЕМИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ В УКРАЇНІ НА ПОРТАЛАХ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ В 2018–2020 РОКАХ: КОНТЕНТ-АНАЛІЗ НА ПРИКЛАДІ ДОНБАСУ

Олег Санжаревський

Національний університет «Острозька академія» (Острог, Україна)

email:sanzharevskiy@yahoo.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7911-4462>

Владислава Зновяк

Національний університет «Острозька академія» (Острог, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5098-2888>

Держава Україна, в умовах гібридної війни Росії природнім чином стала найважливішим об'єктом російської агресивної політики. В статті ми

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1 ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

<i>Мартинчук Світлана</i> НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА У ВОЛИНСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ	3
<i>Ткаченко Галина</i> ЖІНОЧИЙ РУХ В ГАЛИЧИНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ	13
<i>Марчук Олександр</i> ДІЯЛЬНІСТЬ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ УНР У РІВНОМУ (КІНЕЦЬ БЕРЕЗНЯ – ПОЧАТОК ТРАВНЯ 1919 р.)	21
<i>Яблонська Діана</i> МИХАЙЛО ВАСИЛЬОВИЧ КУРНЕВИЧ: НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА І ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОМУ ІНО	30
<i>Ляшкович Тетяна</i> ВІЙСЬКОВО-САНІТАРНІ ПОТЯГИ: ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ І НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ЗБРОЙНИМ СИЛАМ УНР У 1919 р. ..	39
<i>Ляшкович Роман</i> ВІЙСЬКОВІ МОБІЛІЗАЦІЇ НА ПРОСКУРІВЩИНІ ВОСЕНИ 1920 р.: ОРГАНІЗАЦІЯ, ХІД, НАСЛІДКИ	47
<i>Півоварчук Віталій, Харитон Інеса</i> МОТИВАЦІЯ ВСТУПУ ЖІНОК ДО ЛАВ ОУН ТА УПА	54
<i>Доброчинська Валентина</i> ПОЧАТКОВЕ ШКІЛЬНИЦТВО В РЕЙХСКОМІСАРИАТІ «УКРАЇНА» (1941–1944 рр.) (НА ПРИКЛАДІ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ РІВНОГО)	61
<i>Михальчук Роман</i> НАЦИСТСЬКА ПРОПАГАНДА В М. РІВНЕ ПІД ЧАС НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (1941–1944 рр.)	69
<i>Ліннік Юрій</i> ТЕНДЕНЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ МОБІЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	79

РОЗДІЛ 2 ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ І МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

- Шамсутдинова-Лебедюк Тетяна, Шамсутдинов Баходир*
ТИМУР ТА ЗОЛОТА ОРДА 85
- Озимчук Олег, Дорошук Сергій*
ОСОБЛИВОСТІ АРХЕОЛОГІЧНОЇ ТИПОЛОГІЇ
РАНЬОСЕРЕДНЬОВІЧНИХ СКАНДИНАВСЬКИХ МЕЧІВ 93
- Плюта Наталія*
ФАШОДСЬКИЙ ІНЦИДЕНТ – КУЛЬМІНАЦІЯ
БРИТАНО-ФРАНЦУЗЬКОЇ БОРОТЬБИ ЗА КОЛОНІАЛЬНЕ
ПАНУВАННЯ В АФРИЦІ 102
- Клімчук Юрій*
ПАМ'ЯТНІ МІСЦЯ ПРО УКРАЇНЦІВ – УЧАСНИКІВ
ІТАЛІЙСЬКОГО РУХУ ОПОРУ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ:
ЗА ПІДСУМКАМИ СТУДІЙ ОСТАННЬОГО ЧАСУ 111

РОЗДІЛ 3 ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС

- Візитів Юлія*
ПЛАСТОВИЙ МАРТИРОЛОГ РОДИНИ ТИЖУКІВ
(МІЖВОЄННІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ) 122
- Сєєрова Ольга, Жук Олександр*
ДО ПРОБЛЕМИ ПРОСЛАВЛЕННЯ ІКОНИ БОЖОЇ МАТЕРІ «ЗНАМЕННЯ»
ЦЕРКВИ СВ.ВМЧ. ПАРАСКЕВИ П'ЯТНИЦІ СЕЛА ВІЛІЯ
ОСТРОЗЬКОГО РАЙОНУ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ 130

РОЗДІЛ 4 ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРІОГРАФІЇ

- Жилюк Сергій, Шаправський Сергій*
ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКОВНОЇ
ПРОБЛЕМАТИКИ ВОЛИНИ: МЕТОД І ПРАКТИКА 141
- Журавльова Світлана*
МІЖНАРОДНІ ТОРГОВЕЛЬНІ ТА ДИПЛОМАТИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ УРСР У
1921–1923 РОКАХ В СУЧАСНІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ 147

Гуменюк Оксана
РАДЯНСЬКА ПОВСЯКДЕННІСТЬ З УКРАЇНСЬКОЮ ОЗНАКОЮ:
ІСТОРІОГРАФІЯ ПИТАННЯ 155

Санжаревський Олег, Зновяк Владислава
ВИСВІТЛЕННЯ ТЕМИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ В УКРАЇНІ НА ПОРТАЛАХ
ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ В 2018–2020 РОКАХ:
КОНТЕНТ-АНАЛІЗ НА ПРИКЛАДІ ДОНБАСУ 161

РОЗДІЛ 5

РЕЦЕНЗІЇ, АНОТАЦІЇ, ОГЛЯДИ

Амінов Бахтієр, Карпунхіна Тетяна
СПЕЦИФІКА ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І
МЕТОДІВ У ВИКЛАДАННІ ІСТОРИЧНИХ ДИСЦИПЛІН 169

Бондар Ірина
ВИВЧЕННЯ АКТУАЛЬНИХ ПИТАНЬ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ
ЗА ДОПОМОГОЮ КРЕАТИВНИХ ЗАВДАНЬ 175

ISSN 2519-1942

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Випуск 31

Книга 2

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Лариса Федорук**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 1.12.2019 р. Папір офсетний.

Гарнітура «Times New Roman».

Наклад 300. Ум. друк. арк. 14,3.

Віддруковано засобами різнографічного друку

ПП Самборський І.О.

вул. Княгині Ольги, 8, м. Рівне, 33014

ISSN 2519-1942

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. Випуск 31. Книга 2. Рівне: РДГУ, 2019. 187 с.

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2019